

Co odbija lustro duszy? *Nad wodą wielką i czystą...* Adama Mickiewicza

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Adam Mickiewicz, *Nad wodą wielką i czystą...*, [w:] tegoż, *Poezje, tom 2: Wiersze z lat 1825–1855*, oprac. J. Bystrzycki, J. Kallenbach, Kraków 1928, s. 200–201.
- Źródło: Czesław Zgorzelski, *O lirykach Mickiewicza i Słowackiego. Eseje i studia*, Lublin 1961, s. 149–150.
- Źródło: Danuta Zamącińska, *Ze studiów nad kompozycją wierszy lirycznych Mickiewicza*, „Roczniki humanistyczne” 1960, nr 1, s. 115–116.
- Źródło: Jacek Łukasiewicz, *Przyboś wobec liryków lozańskich*, „Rocznik Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza” 1998, nr 23, s. 64.

Co odbija lustro duszy? *Nad wodą wielką i czystą...* Adama Mickiewicza

Albert Bierstadt, *Burza w Górach Skalistych, Góra Rosalie*, 1866
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Liryki lozańskie, jako jedne z ostatnich utworów poetyckich Adama Mickiewicza, zajmują w jego twórczości szczególne miejsce. Jacek Łukasiewicz stwierdza, że wiersze te są

” Jacek Łukasiewicz

Przyboś wobec liryków lozańskich

końcem drogi, wyrazem rezygnacji, smutnym zamknięciem twórczej osobowości człowieka i poety, Mickiewicza.

Jednocześnie jednak mogą one być pobudzeniem, żywą wartością, aktualnym dla potomnych testamentem.

Źródło: Jacek Łukasiewicz, *Przyboś wobec liryków lozańskich*, „Rocznik Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza” 1998, nr 23, s. 64.

Widzimy w nich spojrzenie poety wstecz i dostrzegamy sumę jego życiowych doświadczeń.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz sposób widzenia przyrody przez romantyków.
- Rozpoznasz w tekście środki artystycznego wyrazu i omówisz ich funkcje.
- Odczytasz w utworze sensy uniwersalne.

Przeczytaj

Utwór Adama Mickiewicza *Nad wodą wielką i czystą...* należy do cyklu liryków lozańskich, stworzonych przez poetę w latach 1839–1840 podczas pobytu w Szwajcarii.

Uważa się, że to najbardziej reprezentatywny spośród utworów lozańskich.

” Danuta Zamącińska

Ze studiów nad kompozycją wierszy lirycznych Mickiewicza

Widać w nim całe wielkie doświadczenie kompozycyjne Mickiewicza: zdają się łączyć w jego budowie najróżniejsze tradycje:

i prymitywność ludowych refrenów i sztuka splatania motywów powrotnych, igraszki [trioletowych](#) wariacji i opanowana kompozycja sonetowa. I widać w nim równocześnie tę zasadniczą nowość, jaką jest w kompozycji wierszy lozańskich niedomówienie [...]. Wiersze lozańskie pisał poeta, który przestał się jakby liczyć z czytelnikiem, z jego możliwościami przyjęcia, zrozumienia, a który równocześnie dostrzegał, że „i słuchacz, i widz jest artystą” i jemu pozostawia trud konkretyzacji

Źródło: Danuta Zamącińska, *Ze studiów nad kompozycją wierszy lirycznych Mickiewicza*, „Roczniki humanistyczne” 1960, nr 1, s. 115–116.

Chérubino Pata, *Widok na Jezioro Genewskie*, przed 1881

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Liryki lozańskie są wyrazem filozoficznych rozważań poety. To utwory, które zmuszają do refleksji nie tylko z uwagi na podjętą tematykę, ale także na zastosowaną przez poetę formę. Utwór *Nad wodą wielką i czystą...* ma charakter [alegoryczny](#).

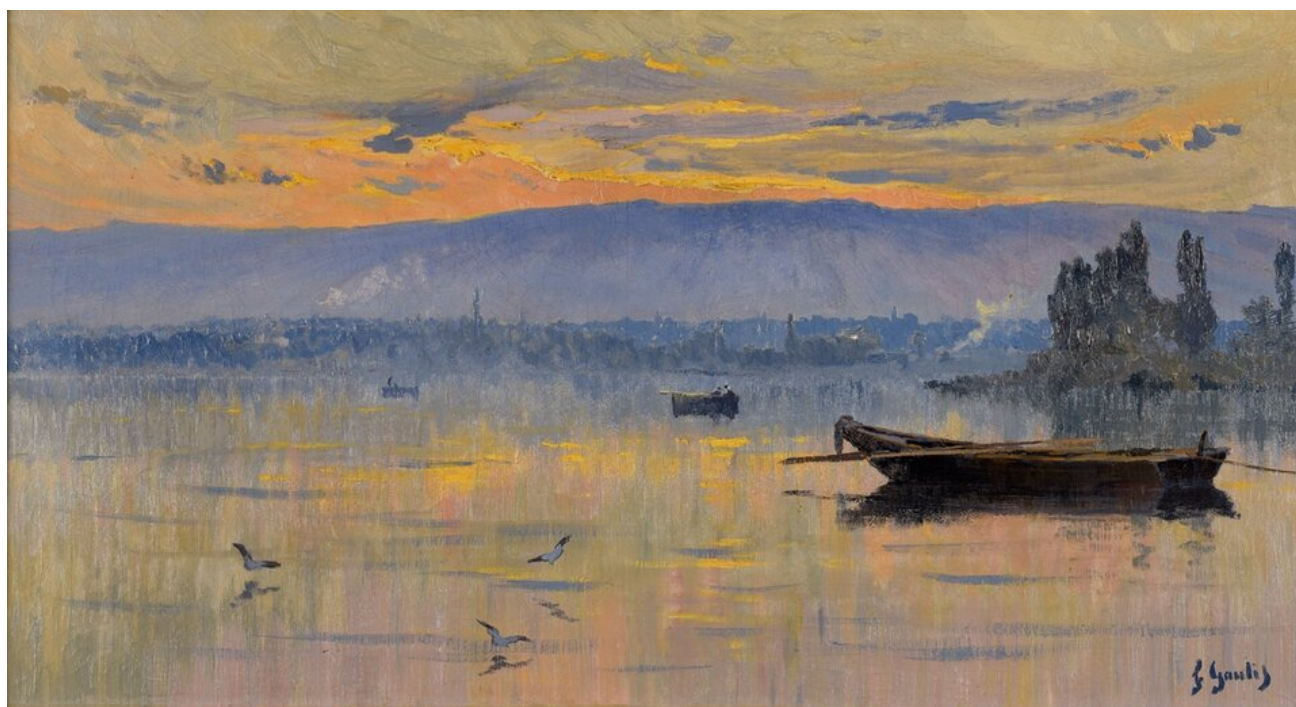
” Czesław Zgorzelski

O lirykach Mickiewicza i Słowackiego. Eseje i studia

Cały system środków literackich tego wiersza zamknięty jest kluczem alegorii. [...] Sens metaforyczny zasugerowano mniej programowo a bardziej lirycznie, w sposób niedopowiedziany, poetycko zaszyfrowany. Znaczenie obrazu odczuwamy tu raczej, niż rozumiemy; przeżywamy lirycznie, dalecy od sfery przekonywania, rozumowania, czy widzenia naocznie. Obraz u końca drogi poetyckiej Mickiewicza staje się transpozycją jakiejś trudno wyrażalnej, niejasno skryształizowanej, a przecie urzekającej, przejmującej wartości lirycznej. Wiedzie nas ku elegijnej zadumie nad życiem, nad śmiercią, nad sensem naszego istnienia.

Źródło: Czesław Zgorzelski, *O lirykach Mickiewicza i Słowackiego. Eseje i studia*, Lublin 1961, s. 149–150.

Utwór, podobnie jak inne liryki Ilozańskie, jest refleksją o charakterze ponadczasowym. Jako jeden z ostatnich tekstów Mickiewicza uznawany jest za poetycki wyraz doświadczeń życiowych pisany z perspektywy dojrzałego człowieka.

Fernand Gaulis, *Jeziro Genewskie*, przed 1924

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

” Adam Mickiewicz

Nad wodą wielką i czystą...

Nad wodą wielką i czystą
Stały rzedami [opoki](#);
I woda tonią przejrzystą
Odbiła twarze ich czarne.

Nad wodą wielką i czystą
Przebiegły czarne obłoki;
I woda tonią przejrzystą
Odbiła kształty ich marne.

Nad wodą wielką i czystą
Błysnęło wzdłuż i grom ryknął;
I woda tonią przejrzystą
Odbiła światło, głos zniknął,
A woda, jak dawniej czysta,
Stoi wielka i przejrzysta.

Tę wodę widzę dokoła
I wszystko wiernie odbijam,
I dumne opoki czoła,
I błyskawice pomijam.

Skąłom trzeba stać i grozić,
Obłokom deszcze przewozić,
Błyskawicom grzmieć i ginąć, —
Mnie płynąć, płynąć i płynąć!...

Źródło: Adam Mickiewicz, *Nad wodą wielką i czystą...*, [w:] tegoż, *Poezje, tom 2: Wiersze z lat 1825–1855*, oprac. J. Bystrzycki, J. Kallenbach, Kraków 1928, s. 200–201.

Wiersz stanowi przykład pejzażu wewnętrznego, poprzez opis górskiego jeziora podmiot liryczny snuje bowiem refleksje na temat życia i opisuje własne doświadczenia tudzież stany emocjonalne. Przestrzeń jeziora, a ściślej mówiąc – woda – staje się tu metaforą tego, co osobiste, co związane z mentalnością. Jezioro będące przedmiotem opisu poety, zostaje ukazane w różnych stanach: początkowo spokojne, przejrzyste, potem nadciąga nad nie burza, w lustro wody biją gromy. Utwór kończy się swoistym zrównaniem podmiotu lirycznego z elementami pejzażu, każdy bowiem ma swoje zadania: obłoki przenoszą deszcz, błyskawice grzmiają, podmiot liryczny – z którym możemy utożsamiać samego Mickiewicza – ma za zadanie płynąć.

Te ostatnie słowa skłaniają do refleksji – co bowiem należy przez nie rozumieć? Wydaje się, że wers o konieczności płynięcia stanowi zadumę nad przemijaniem, jest więc włączeniem motywu *vanitas*, czyli marności świata. Ten kulturowy topos koncentruje się wokół ulotności ludzkiego życia i nieuchronności przemijania. Owo

płynięcie, podkreślone przez podmiot liryczny, z jednej strony świadczy o stałości, z drugiej jednak kojarzy się ze zmiennością wody, z upływem czasu.

Słownik

alegoria

(gr. *allēgoréo* – mówię w przenośni, obrazowo) – w literaturze i sztuce: postać, motyw lub fabuła mające poza znaczeniem dosłownym stały umowny sens przenośny

pejzaż mentalny (wewnętrzny)

wyrażenie stanu ducha poprzez przedstawienie przyrody splecione z przeżyciem wewnętrznym podmiotu mówiącego, ukazanie uczuć i stanów wewnętrznych bohatera przez opisy natury

triolet

strofa ośmiowersowa, w której wers pierwszy powtarza się jako czwarty i siódmy, a drugi występuje ponownie jako ostatni

vanitas

(łac. *vanitas* - marność) – motyw marności świata wywodzący się z biblijnej Księgi Koheleta: *Vanitas vanitatum et omnia vanitas* – „Marność nad marnościami i wszystko marność” (Kh 1,2); nawiązuje do ulotności ludzkiego życia, próżności, daremności starań oraz nieuchronności przemijania

Audiobook

Polecenie 1

Wysłuchaj nagrania, a następnie wyjaśnij, jak romantycy postrzegali naturę.

Źródła: [1] Alina Kowalczykowa, *Pejzaż*, [hasło w:] *Słownik literatury polskiej XIX wieku*, pod red. J. Bachórze i A. Kowalczykowej, Wrocław 1991, s. 688–689.

[2] Józef Bachórz, *Akwatyczne motywy*, [hasło w:] *Słownik literatury polskiej XIX wieku*, pod red. J. Bachórze i A. Kowalczykowej, Wrocław 1991, s. 7–8.

Polecenie 2

Na podstawie nagrania i własnej wiedzy omów symboliczne znaczenia wody.

Sprawdź się

Tekst do ćwiczeń

” Adam Mickiewicz

Nad wodą wielką i czystą...

Nad wodą wielką i czystą
Stały rzedami [opoki](#);
I woda tonią przejrzystą
Odbiła twarze ich czarne.

Nad wodą wielką i czystą
Przebiegły czarne obłoki;
I woda tonią przejrzystą
Odbiła kształty ich marne.

Nad wodą wielką i czystą
Błysnęło wzdłuż i grom ryknął;
I woda tonią przejrzystą
Odbiła światło, głos zniknął,
A woda, jak dawniej czysta,
Stoi wielka i przejrzysta.

Tę wodę widzę dokoła
I wszystko wiernie odbijam,
I dumne opoki czoła,
I błyskawice pomijam.

Skałom trzeba stać i grozić,
Obłokom deszcze przewozić,
Błyskawicom grzmieć i ginać, —
Mnie płynąć, płynąć i płynąć!...

Źródło: Adam Mickiewicz, *Nad wodą wielką i czystą...*, [w:] tegoż, *Poezje, tom 2: Wiersze z lat 1825–1855*, oprac. J. Bystrzycki, J. Kallenbach, Kraków 1928, s. 200–201.

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Podziel utwór *Nad wodą wielką i czystą...* na dwie części tematyczne i określ charakter każdej z nich.

Ćwiczenie 3

Scharakteryzuj sytuację liryczną w utworze *Nad wodą wielką i czystą...* Określ, czy ukazany w tekście krajobraz to przestrzeń rzeczywista, czy raczej pejzaż mentalny.

Ćwiczenie 4

Wypisz z utworu *Nad wodą wielką i czystą...* przykłady wskazanych środków stylistycznych i określ ich funkcje.

Ćwiczenie 5

Zinterpretuj symboliczne znaczenia wskazanych elementów pejzażu ukazanego w liryku *Nad wodą wielką i czystą...*

Ćwiczenie 6

Omów symboliczne znaczenia wody w utworze *Nad wodą wielką i czystą...*

Ćwiczenie 7

Omów refleksję na temat życia ludzkiego zawartą w utworze *Nad wodą wielką i czystą...*

Ćwiczenie 8

Sformułuj argumenty potwierdzające tezę, że utwór *Nad wodą wielką i czystą...* nawiązuje do motywu *vanitas*.

Praca domowa

Wyjaśnij, co utwór *Nad wodą wielką i czystą...* mówi o roli poety i twórczości poetyckiej.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Co odbija lustro duszy? *Nad wodą wielką i czystą...* Adama Mickiewicza

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

2) rozpoznaje konwencje literackie i określa ich cechy w utworach (fantastyczną, symboliczną, mimetyczną, realistyczną, naturalistyczną, groteskową);

3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść

poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

- 1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;
- 4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;
- 11) stosuje zasady poprawności językowej i stylistycznej w tworzeniu własnego tekstu; potrafi weryfikować własne decyzje poprawnościowe;
- 12) wykorzystuje wiedzę o języku w pracy redakcyjnej nad tekstem własnym, dokonuje korekty tekstu własnego, stosuje kryteria poprawności językowej.

IV. Samokształcenie.

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- scharakteryzuje sposób widzenia przyrody przez romantyków;
- rozpozna w tekście środki artystycznego wyrazu i omówi ich funkcje;
- odczyta w utworze sensy uniwersalne.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;

- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- gadająca ściana.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Faza wprowadzająca:

1. Klasowe rozmowy. Nauczyciel zapisuje na tablicy pytanie: Co to znaczy, że utwór ma charakter alegoryczny? Jakie znacie przykłady takich utworów? Następnie prosi uczniów o powstanie. Młodzież spaceruje po klasie, wita się ze sobą. Na sygnał prowadzącego każdy znajduje partnera do rozmowy. Najpierw wypowiada się jedna osoba, potem druga. Konwersacje w parach trwają około dwóch minut.

Na sygnał nauczyciela rozmówcy spacerują dalej i szukają kolejnych osób do rozmowy. Po trzech, czterech rundach następuje omówienie ćwiczenia.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel prosi o odczytanie utworu z sekcji „Przeczytaj”. Wskazane osoby opisują sytuację liryczną przedstawioną w utworze następnie uczniowie wykonują ćwiczenia 1 i 3 z sekcji „Sprawdź się”.
2. Uczniowie rozmawiają o częściach tematycznych utworu.. Następnie wykonują ćwiczenie 2 z sekcji „Sprawdź się”.
3. Nauczyciel pyta uczniów, jakie środki artystycznego wyrazu oraz symbolikę dostrzegają w utworze *Nad wodą wielką i czystą...* Uczestnicy zajęć dobierają się w pracy i wykonują ćwiczenia 4-6 z sekcji „Sprawdź się”.
4. Ćwiczenia 7 i 8 uczniowie wykonują w kilkusobowych grupach. Po upływie wyznaczonego czasu nauczyciel weryfikuje odpowiedzi uczniów.
5. Nauczyciel głośno odtwarza nagranie z sekcji „Audiobook”. Uczniowie prezentują swoje prace przygotowane w domu dotyczące postrzegania natury przez romantyków. Odnoszą to również do wysłuchanego tekstu.
Chętnie osoby mogą również wyjaśnić na podstawie nagrania i własnej wiedzy symboliczne znaczenia wody.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie, korzystając z telefonów z dostępem do internetu, wybierają obraz, który ich zdaniem najlepiej koresponduje z utworem *Nad wodą wielką i czystą...* Uzasadniają wybór, formułując argumenty.
2. Gadająca ściana: Co sądzisz na temat dzisiejszej lekcji? Każdy z uczniów przed wyjściem z klasy zapisuje na tablicy krótką opinię na temat zajęć. Zamiast zdań mogą pojawić się symboliczne rysunki (np. emotikony).

Praca domowa:

1. Wyjaśnij, co utwór *Nad wodą wielką i czystą...* mówi o roli poety i twórczości poetyckiej.

Materiały pomocnicze:

- A. Witkowska, *Adam Mickiewicz*, [w:] A. Witkowska, R. Przybylski, *Romantyzm*, Warszawa 2003.
- Danuta Zamącińska, *Ze studiów nad kompozycją wierszy lirycznych Mickiewicza*, „Roczniki humanistyczne” 1960, nr 1.

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Audiobook” do podsumowania lekcji.